

(Ver)ouderen en armoede

In het kader van het Europees Jaar van actief ouder worden en solidariteit tussen de generaties 2012 wil het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting aandacht geven aan het thema armoede. Daarvoor heeft het een overzicht gemaakt van publicaties over het thema (ver)ouderen en armoede.

Naast vooral Belgische referenties (punt 1), verwijzen we ook naar een aantal internationale publicaties voor zover zij verwijzingen bevatten over de Belgische realiteit (punt 2). De publicaties zijn alfabetisch gerangschikt.

We focussen op recente publicaties en beperken ons tot publicaties na 2005.

Op de website van het Steunpunt zijn in de rubriek 'Feiten en cijfers' twee vragen te vinden over de thematiek (ver)ouderen en armoede:

- [Welke omvang heeft armoede bij ouderen?](#)
- [Verouderen personen die lange tijd in armoede leven sneller?](#)

Meer informatie over het Europees Jaar van actief ouder worden en solidariteit tussen de generaties 2012 kan u vinden op:

- [Website van het Europees Jaar voor actief ouder worden en solidariteit tussen de generaties](#)
- [Voor België: Website van de FOD Sociale Zekerheid.](#)
[De FOD Sociale Zekerheid staat in voor de coördinatie van het Europees Jaar voor België. Op hun website](#) vindt men tevens een rubriek 'nuttige links en documenten'.

Kent u nieuwe publicaties? Dank bij voorbaat om ons hiervan op te hoogte te brengen via [e-mail](#).

1. België

ABVV (28 september 2011). [Verslag Colloquium 'Schrappen wat niet kan'](#) Hoe werk je armoede bij gepensioneerden weg?

Belgische Senaat (zitting 2009-2010. 4 mei 2010). [Vergrijzing van de bevolking. Verslag namens de Commissie voor de sociale aangelegenheden uitgebracht door Mevrouw Lijnen. \(4-1628/1\)](#).

Met verslag van de hoorzittingen van o.a. Prof. Bea Cantillon, Universiteit Antwerpen (over armoede bij de ouderen); Prof. Jos Berghman, KU Leuven (over verdeling van de pensioenen).

Berghman, Jos et al. (Onderzoeksgroep Pensioenbeleid, Centrum voor Sociologisch Onderzoek aan de K.U.Leuven) (2010). [Belgische pensioenatlas 2010](#), Brussel, FOD Sociale Zekerheid.

Hoofdstuk 5: De toereikendheid van het Belgische pensioensysteem in internationale context-> 5.2. Armoede en ongelijkheid.

Berghman, Jos et al. (Centre de recherches politiques de retraite pour la recherche sociologique Université Catholique de Louvain) (2010). [Atlas belge des pensions 2010](#), Bruxelles, SPF Sécurité sociale.

Hoofdstuk 5: De toereikendheid van het Belgische pensioensysteem in internationale context-> 5.2. Armoede en ongelijkheid

Berghman, Jos et al. (2012). "Armoede en levensstandaardbeveiliging bij ouderen: België in een internationaal perspectief", in Vranken Jan, et al. (red.), *Armoede in België. Jaarboek 2012*, Leuven/Den Haag, Acco, p. 133-144.

Berghman, Jos et al. (2012). "Pauvreté et protection du niveau de vie des aînés : la Belgique dans une perspective internationale", dans Jan Vranken et al. (red.), *Pauvreté en Belgique. Annuaire 2012*, Leuven/Den Haag, Acco, p. 135-146.

Cantillon, Bea; Karel Van den Bosch en Stijn Lefebure (2007). *Ouderen in Vlaanderen 1975-2005: een terugblik in de toekomst*, Leuven, Acco.

Cantillon, Bea; Karel Van den Bosch en Stijn Lefebure (2009). *Ouderen in Vlaanderen en Europa. Tussen vermogen en afhankelijkheid*, Leuven/Den Haag, Acco.

Casman, Marie-Thérèse (Coordination scientifique) (2011). [La pauvreté en milieu rural en Région wallonne](#)", Cera et Université de Liège.

Zie punt 3.1. 'augmentation de la population vieillissante (logements, mobilité, lien social, ...)'.

Cech, Jean et al. (2010). [Conferentie 'Armoede en Verouderen' - Verslag van het werk in de ateliers](#), Brussel, Koning Boudewijnstichting.

Cech, Jean et al. (2010). [Conférence 'Pauvreté et vieillissement' – Compte rendu du travail en ateliers](#), Bruxelles, Fondation Roi Baudouin.

Conseil supérieur des Finances - [Comité d'étude sur le vieillissement](#) (2011). [Rapport annuel 2011](#).

4.1. 'Etat des lieux du risque de pauvreté chez les personnes âgées'

4.2.1. 'Evolution de la pauvreté chez les pensionnés'

4.2.2. 'Evolution de l'inégalité parmi les pensionnés'.

Conseil supérieur des Finances - [Comité d'étude sur le vieillissement](#) (2012). [Rapport annuel 2012](#).

3.1. Etat des lieux du risque de pauvreté chez les personnes âgées

3.2.1. Evolution de la pauvreté chez les pensionnés

3.2.2. Evolution de l'inégalité parmi les pensionnés

Curvers, Giselda; Hanne Vandermeerschen en Jos Berghman (2009). De pensioenbescherming van rustgepensioneerde vrouwen. Hoe kwetsbaar zijn vrouwen na hun loopbaan?", in Jan Vranken et al. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2009*, Leuven/Voorburg, Acco, p. 249-276.

Defeyt, P.(2010). [Eclairer le débat sur les pensions : une urgence](#), Ottignies, Institut pour un Développement Durable, <http://www.iddweb.eu/docs/DebatPens.pdf>.

Dekkers, Gijs (2008). [Are the old poor? A discussion and some cursory evidence](#),

MPRA Paper No. 29436.

Dekkers, Gijs en Raphaël Desmet (2011). "[Inégalité et pauvreté chez les personnes âgées: une projection à long terme](#)", *Reflets et perspectives de la vie économique*, vol. L, n°4, p. 155-168.

De Meester, Niek en Wijshof, Kristel (2012). "Sociale bescherming in transitie: pensioensplit, een kans voor vrouwen?", *De gids op maatschappelijk gebied*, n° 7, p. 24-30.S

De Swert, Gilbert (2011). "Het pensioenspook", Berchem, EPOS.
Bevat inzichten en gegevens inzake armoede.

Dewilde, Caroline (2008). "Armoede op oudere leeftijd: de impact van gezins- en loopbaantrajecten", in Jan Vranken et al. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2008*, Leuven/Voorburg, Acco, p. 279-299.

De Witte N. et al. (2012). [Een huis? Een thuis! Over ouderen en wonen](#), Brugge, Vanden Broele.

Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, [Strijd tegen het armoederisico](#), https://www.socialsecurity.be/CMS/nl/about/displayThema/about/ABOUT_5/ABOUT_5_4/ABOUT_5_4_3.xml

Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid (2008). [Strategisch rapport over de sociale bescherming en insluiting 2008-2010](#), Brussel, FOD Sociale Zekerheid.

Dit rapport beschrijft de nationale beleidsbenadering voor de periode 2008-2010 rond sociale inclusie, pensioenen en langdurige geneeskundige verzorging.

Flora vzw (2007). *Recht op pensioen? (Einde)Loopbanen bij laaggeschoolde vrouwen. Eindrapport onderzoeksproject*, Brussel, Flora vzw.

Flora vzw (2008). [Vreemde pensioenen! Levensloopbanen van kansarme vrouwen: een specifieke impact van migratie en etnisch-culturele achtergrond?](#), Brussel, Flora vzw.

Fourneaux, Justine (2011). *Vieillir au féminin en milieu rural wallon. Conditions de vie de femmes de 75 ans et plus*, ACRF, Série Milieu rural.

Georis, C. (2009). *Résister et adapter ses pratiques à la condition précaire. A propos de la précarité de femmes de plus de 45 ans en milieu rural*, ACRF, Série Milieu rural.

Georis, C. (2009). *La précarisation des femmes en milieu rural. Approche quantitative*, ACRF, Série Milieu rural.

Goedemé, T.; B. Storms en K. Van den Bosch (2011). “De meting van armoede”, *Welzijnsgids*, 80, p.25-48.

Goedemé, Tim et al. (2012) “Hoogte en adequaatheid van de Belgische sociale minima in de periode 2000-2011” in Vranken Jan et al. (red.), *Armoede in België. Jaarboek 2012*. Leuven/Den Haag, Acco, p. 215-238.

Goedemé, Tim, et al. (2012). « Niveau et adéquation des minima sociaux belges au cours de la période 2000-2011 » dans Vranken Jan et al. (red.), *Pauvreté en Belgique. Annuaire 2012*. Leuven/Den Haag, Acco, p. 221-244.

Guffens, Caroline (2006). *Où vivre ensemble ? Etude de l'habitat à caractère intergénérationnel pour personnes âgées*. Bruxelles, Fondation Roi Baudouin.
Sommige projecten zijn opgezet speciaal voor kansarme personen.

Hoge Raad van Financiën - [Studiecommissie voor de Vergrijzing](#) (2011). [Jaarlijks Verslag 2011](#).

- 4.1. Stand van zaken armoede bij ouderen
- 4.2.1. Evolutie van de armoede bij de gepensioneerden
- 4.2.2. Evolutie van de ongelijkheid bij de gepensioneerden

Hoge Raad van Financiën - [Studiecommissie voor de Vergrijzing](#) (2012). [Jaarlijks Verslag 2012](#).

- 3.1. Stand van zaken armoede bij ouderen
- 3.2.1. Evolutie van de armoede bij gepensioneerden
- 3.2.2. Evolutie van de ongelijkheid tussen gepensioneerden

Larmuseau, Hendrik; Stijn Lefebure en Bea Cantillon (2007). "Armoede en welvaart bij Belgische ouderen: vooruitzichten bij het pensioenbeleid", [*Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 4](#), p. 793-812.

Larmuseau, Hendrik ; Stijn Lefebure et Bea Cantillon (2007). "Pauvreté et prospérité des personnes âgées Belges : perspectives en matière de politique des pensions", [*Revue belge de sécurité sociale*, n° 4](#), p. 799-818.

Lefebvre, Mathieu; Pierre Pestieau et Grégory Ponthiere (2011). [*Pauvreté et mortalité différentielle chez les personnes âgées*](#), [CREPP Working Paper N° 2011/09], Liège, CREPP.

Maes, Marjan (2010). "Armoede bij Belgische ouderen tijdens de overgang van werk naar pensionering", [*Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, nr. 1](#), p. 3-31.

Maes, Marjan (2010). " La pauvreté chez les personnes âgées en Belgique lors du passage de l'emploi à la retraite", [*Revue belge de sécurité sociale*, n° 1](#), p. 5-33.

Maes, Marjan (2010). " Does early retirement increase poverty among belgian elderly ", Masquelier, Bruno et Thierry Eggerickx, *Dynamiques de pauvreté et vulnérabilités en démographie et en sciences sociales*, Louvain-la-Neuve, Les Presses Universitaires de Louvain, p. 447-470.

Malchair Corinne (2012). [*XL en action : Que veulent nos aînés ?*](#) Bruxelles, CDCS-CMDS.

Bevat enkele gegevens over financiële moeilijkheden o.a. inzake toegang tot de gezondheidszorg.

Masquillier, Caroline; Maxim Kovalenko en Dimitri Mortelmans (2012). [*Influence of work quality on the retirement intentions of low-educated and work disabled of 50 years or older in Flanders*](#), Antwerpen, Steunpunt Werk en Sociale Economie (WSE-report ; 2012:5).

Mathijssen, Carmen (2010). [Armoedebestrijding op het platteland. Op zoek naar knelpunten en uitwegen. Rapport van literatuuronderzoek, interviews en rondetafel](#), Leuven, Cera.

Gegevens inzake de situatie van ouderen in armoede zijn te vinden in het hoofdstuk 'Plattelandsarmoede: problemen en knelpunten', in de paragrafen: Sociodemografisch; Terugtrekkende diensten en voorzieningen; Mobiliteit; vervoersafhankelijkheid en vervoersarmoede.

Noppe, Jo (2012). [Vlaamse armoedemonitor](#), Brussel, Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Punt 3: Armoede bij kinderen en ouderen (p. 17-19)

Indicator K&04-Ouderen onder de armoederisicodrempel: evolutie (p. 112)

Indicator K&05-Armoede bij ouderen: diverse indicatoren (p. 113-114)

Indicator K&06-Armoede bij kinderen en ouderen: Europese vergelijking (p. 115)

Observatoire de la Santé et du Social de Bruxelles-Capitale (2008). [Pauvreté et vieillissement](#), Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté 2008, Bruxelles, Commission communautaire commune.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2008). [Armoede en \(ver\)ouderen](#), Brussels armoederapport 2008, Brussel, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Office national des Pensions (2010), *Analyse du nombre d'allocataires de pension sous le seuil de pauvreté*. Etude faite à la demande du " Comité consultatif des pensions".

Palmans, Sofie; Giselda Curvers en Jos Berghman (2008). "De vrouwelijke loopbaan: een uitdaging voor het huidige pensioenbeleid" in Jan Vranken et al. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2008*, Leuven/Voorburg, Acco, p. 261-278.

Palsterman, Paul (mai-juin 2011). « [Peut-on tirer des leçons du « modèle nordique » des pensions ?](#) », [La Revue Nouvelle, n°5-6](#), p. 31-41.

Over o.a. contactbreuk met familie en pensioenen, reflecties omtrent een basispensioen en het IGO.

Parent, Anne-Sophie (mai-juin 2011). « [Femmes et vieillissement : enjeux à venir](#) », [La Revue Nouvelle, n°5-6](#), p. 93-101.

Zie de paragraaf: 'Risque d'augmentation de la pauvreté chez les femmes âgées'.

Ponnet, Koen en Dimitri Mortelmans (2008). "Het armoederisico bij weduwen. Verweduwing als levensloopgebeurtenis" in Jan Vranken et al. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2008*, Leuven/Voorburg, Acco, p. 241-259.

Sénat de Belgique (Session de 2009-2010). *Vieillessement de la population. Rapport fait au nom de la Commission des affaires sociales par Mme Lijnen. (4-1628/1)*.

Zie in het bijzonder het verslag van de hoorzittingen met Prof. Bea Cantillon, Universiteit Antwerpen (over armoede bij de ouderen) en Prof. Jos Berghman, KU Leuven (over verdeling van de pensioenen).

Service Public Fédéral Sécurité Sociale (2008). *Rapport stratégique nationale belge sur la protection sociale et l'inclusion sociale 2008-2010*.

Dit rapport beschrijft de nationale beleidsbenadering voor de periode 2008-2010 rond sociale inclusie, pensioenen en langdurige geneeskundige verzorging.

Service Public Fédéral Sécurité Sociale, « *Lutte contre le risque de pauvreté* », https://www.socialsecurity.be/CMS/fr/about/displayThema/about/ABOUT_5/ABOUT_5_4/ABOUT_5_4_3.xml

Talloen, David; Jan Verstraete en Jean Chech (2012). *Oudere allochtonen, senioren van bij ons: lessen uit de praktijk*, Brussel, Koning Boudewijnstichting.

Ook met betrekking tot allochtone ouderen die een groter risico op armoede hebben.

Talloen, David; Jan Verstraete et Jean Chech (2012). *Migrants âgés, seniors de chez nous : des leçons tirées de la pratique*, Bruxelles, Fondation Roi Baudouin.

Ook met betrekking tot allochtone ouderen die een groter risico op armoede hebben.

UCP (6 juin 2012). « La vision européenne sur les pensions : 'Une stratégie pour des retraites adéquates, sûres et viables' », UCP (Union Chrétienne des Pensionnés), mouvement social des aînés, <http://www.ucp-asbl.be/spip.php?article1544>

UCP (15 octobre 2006). « Vers le détricotage de la pension légale ? », *UCP (Union Chrétienne des Pensionnés), mouvement social des aînés*, <http://www.ucp-asbl.be/spip.php?article492>

Tirmarche, Caroline (2009). *Etat de la question. Pauvreté et vieillesse, une relation ineluctable?* Bruxelles, Institut Emile Vandervelde.

Vandenbroecke, Sonja et al. (2012). *Oud word je niet alleen. Een enquête over eenzaamheid en sociaal isolement bij ouderen in België*, Brussel, Koning Boudewijnstichting.
Bevat gegevens met betrekking tot sociaal isolement naargelang het gezinsinkomen van de ouderen.

Vandenbroecke, Sonja et al. (2012). *Vieillir, mais pas tout seul. Une enquête sur la solitude et l'isolement social des personnes âgées en Belgique*, Bruxelles, Fondation Roi Baudouin.
Bevat gegevens met betrekking tot sociaal isolement naargelang het gezinsinkomen van de ouderen.

Vandeninden, Frieda (2012). "Pensioenen en armoede in België: de sociale pensioenen", in Jan Vranken et al. (red.), *Armoede in België. Jaarboek 2012*, Leuven/Voorburg, Acco, p. 145-159.

Vandeninden, Frieda (2012). "Les pensions et la pauvreté en Belgique : les pensions sociales", dans Jan Vranken et al. (red.), *Pauvreté en Belgique. Annuaire 2012*. Leuven/Den Haag, Acco, p. 149-163.

Van Thielen et al. (2011). "Wat hebben 65-plussers nodig om menswaardig te kunnen leven? Een budgetstandaard voor ouderen.", *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, vol 35, nr. 313, p. 5-16.

Vassart, Carine (september 2010). *Armoede en veroudering. Synthese van de conferentiewerkzaamheden van 27 april 2010*, Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Vassart, Carine (septembre 2010). *Vieillesse et précarité. Synthèse des débats de la Conférence du 27 avril 2010*, Bruxelles, Fondation Roi Baudouin.

Vermeulen, Bram en Anja Declercq (2011). [Steunpunt WVG feiten en cijfers 4 : Depressieve klachten bij kwetsbare ouderen die thuiszorg gebruiken](#), Leuven, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Paragraaf over de relatie tussen financiële kwetsbaarheid en depressie.

Verté, Dominique; Nico De Witte en Liesbeth De Donder (2007). [Schaakmat of aan zet. Monitor voor lokaal ouderenbeleid in Vlaanderen](#), Brugge, Vanden Broele.

Ouderenbehoeftenonderzoek met gegevens naar socio-economische variabelen.

Verté, Dominique et al. (2010). [Klaar? Actie! Over ouderen en cultuurparticipatie](#), Brugge, Vanden Broele.

Bevat gegevens over cultuurparticipatie naar onderwijs-en inkomensniveau.

Verté, Dominique et al. (2011). *Doe mee! Over ouderen en maatschappelijke participatie*, Brugge: Provincie West-Vlaanderen.

Bevat gegevens over maatschappelijke participatie naar onderwijs-en inkomensniveau.

Ville de Liège et CPAS de Liège (2011). [Colloque 'Pauvreté : mieux la comprendre pour mieux agir](#), 9 mars 2011. Table ronde « [Les seniors et la pauvreté](#) ».

Vlaamse ouderenraad (2010). [Armoede treft 1 op 5 ouderen](#), Brussel, Vlaamse Ouderenraad vzw.

Vlaamse ouderenraad (2011). [GOED WONEN van LEVENSbeLANG](#), Brussel, Vlaamse Ouderenraad vzw.

Over o.a. betaalbaarheid van wonen, energiearmoede, plattelandsarmoede.

Welzijnsschakels vzw (Oktober 2011). [Nationaal dialoogproces Welzijnsschakels "Armoede bij ouderen"](#).

Welzijnszorg (2012). *Dossier 'Armoede verjaart niet'*, Brussel.

Winters, Sien (juni 2009). “Wonen en zorg voor een nieuwe generatie ouderen”, *Welzijnsgids*, vol. 30, nr.73, p. 61-80.

Bevat gegevens over de woonkwaliteit van ouderen, voorzieningen in de omgeving, betaalbaarheid van het wonen.

X. (2011). « [Etude : Pension et niveau de vie](#) », *Balises*, n° 35, août-septembre-octobre 2011.

X. (2008). « [Aînés et pauvreté, ces deux termes sont-ils naturellement liés ?](#) », *Balises*, n° 24, février-mars-avril 2008.

2. Internationaal

AGE Platform Europe. (2009). [AGE Assessment of the 2008 National Strategy Reports on social protection and social inclusion](#), Bruxelles, AGE-The European Older People's Platform.

Börsch-Supan, A. et al. (2008). [Health, ageing and retirement in Europe \(2004-2007\). Starting the longitudinal dimension](#), Mannheim, Mannheim Research Institute for the Economics of Aging (MEA).

Hoofdstuk 7. ‘Socio-economic status’:

‘Income and Income Changes’

‘Poverty and Persistent Poverty: Adding Dynamics to Familiar Findings’

‘Real and Financial Assets in SHARE Wave 2’

‘Consumption’

‘Inequality, Life-Course Transitions, and Income Positions’

‘Expectations and Attitudes’

Briant N.; M.-C. Lenormand et N. Sirven (2011). [L'influence des États providence sur les conditions de vie des Européens de 50 ans et plus](#). Premiers résultats de l'enquête SHARELIFE sur les histoires de vie. Questions d'économie de la santé Irdes n° 168. 2011/09.

Capéau, B. and J. Pacolet. (2009). “[The welfare of poorer older people in Belgium and the Netherlands. An application of quantile regression](#)”, *Brussels Economic Review - Cahiers Economiques de Bruxelles*, vol. 52, nr.1, p.5-33.

Commission européenne (2010). [Vers des systèmes de retraite adéquats, viables et sûrs en Europe. Livre vert.](#)

De Santis, Gustavo, C. Seghieri and M. L. Tanturri (2008). “Poverty trends among the elderly : what will the future hold?” in Joëlle Gaymu et al. , *Future elderly living conditions in Europe. L’avenir des conditions de vie des Européens âgés*, Cahiers de l’Ined, p. 117-140.

Dewilde C and P. Raeymaeckers (2008). De afruil tussen huisvesting en pensioenen: determinanten van armoede op oudere leeftijd. In: Dewilde C and Raeymaeckers P (eds) *Multidimensionele armoede in Europa. Individuele en institutionele determinanten.* Leuven / Voorburg, Acco, p. 125-150.

Dewilde C and Raeymaeckers P. (2008) “[The trade-off between home-ownership and pensions: individual and institutional determinants of old-age poverty](#)”, *Ageing and Society*, vol. 28, p. 805-830.

Dewilde, C. (2012). “[Lifecourse determinants and incomes in retirement: Belgium and the United Kingdom compared](#)”, *Ageing and Society*, vol. 32, nr. 4, p. 587-615.

European Commission (2006). [Minimum income provision for older people and their contribution to adequacy in retirement.](#) SPC – Special Pensions Study. December 2006

European Commission (2008). [Demography Report 2008: Meeting Social Needs in an Ageing Society.](#) Full Report plus Annexes, Commission Staff Working Document SEC(2008) 2911.

European Commission (2010), [Joint Report on Pensions. Progress and key challenges in the delivery of adequate and sustainable pensions in Europe](#), Brussel, European Commission.

European Commission (Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion) and the Social Protection Committee (2012), [*Pension Adequacy in the European Union 2010-2050*](#), Brussel, European Commission.

Europese Commissie (2012), [*Witboek. Een agenda voor adequate, veilige en duurzame pensioenen*](#), Brussel, Europese Commissie.

Eurostat (2011). [*Active ageing and solidarity between generations. A statistical portrait of the European Union 2012*](#), Luxembourg, Publications Office of the European Union.

Zie deel 5: 'Living conditions and consumption expenditure': o.a.'Income of older people and monetary poverty'; 'Material deprivation'.

Fédération européenne des retraites et personnes âgées (février 2008). [*Pouvoir d'achat des pensions en Europe*](#). Brussel, FERPA.

Figari, F.; M. Matsaganis. and H. Sutherland (2008). [*The effect of minimum pension schemes and recent reforms to them on the financial well-being of older people*](#), Research Note 2 - October 2008, Essex, ISER.

Figari, F.; M. Matsaganis, M. and H. Sutherland (2011). [*The Financial Well-Being of Older People in Europe and the Redistributive Effects of Minimum Pension Schemes*](#), EUROMOD Working Paper No. EM7/11, Essex, ISER.

Goedemé, Tim & Wim, Van Lancker (2009). [*"A universal basic pension for Europe's elderly: options and pitfalls"*](#), *Basic income studies*, vol.4, nr. 1, p. 1-26.

Goedemé, Tim & Wim Van Lancker (2009). [*A guaranteed minimum income for Europe's elderly: options and pitfalls in the design of a harmonised basic pension scheme in the European Union*](#), Antwerp, Herman Deleeck Centre for Social Policy, (CSB working paper series : 2009:01).

Goedemé, Tim (2011). *The purchasing power of the elderly in six EU member states : report prepared for the project "Home sweet home"*, Antwerp, UA, Herman Deleeck Centre for Social Policy, 2011.

Goedemé T. (forthcoming) “Minimum income protection for Europe’s elderly. What and how much has been guaranteed during the first decade of the 21st century?” in I. Marx and K. Nelson (eds) *Minimum Income Protection in Flux*. Palgrave.

Jehoel-Gijsberts, Gerda & Cok Vrooman (2008). [*Social Exclusion of the Eldery. A Comparative Study of EU Members States*](#), ENEPRI Research Report N° 57. AIM WP8.1, September 2008.

Jusot, Florence (2009). « [Tel père, tel fils : l’influence de l’origine sociale et familiale sur la santé des descendants en Europe](#) », *Retraite et société*, vol. 2, n° 58, p. 63-85.

Kardol, Tinie (2012). « [Armoetroef](#) », *Maatwerk*, June 2012, Volume 13, Issue 3, pp 10-13.

Over de financiële situatie van Nederlandse en Belgische ouderen

Listl, S. (2011). “[Income-related inequalities in dental service utilization by Europeans aged 50+](#)”, *Journal of Dental Research*, vol. 90, nr.6, p. 717-723.

Mouvement ATD Quart Monde (2005). [Revue Quart Monde, nr. 196, 2005. Thème Vieillir](#), Pierrelaye (France).

OECD (2011). [Pensions at a Glance 2011. Retirement-income systems in OECD and G20 countries](#). (zie Hoofdstuk 3. ‘Incomes and Poverty of Older People’) Zie ook : [Country profile Belgium](#).

Peer Review in Social Protection and Social Inclusion and Assessment in Social Inclusion. Key Theme: « [Ageing and providing adequate and sustainable pensions](#)”, <http://www.peer-review-social-inclusion.eu/key-themes/ageing-and-providing-adequate-and-sustainable-pensions-1>

Radl, J. (2012). “[Labour market exit and social stratification in Western Europe: The effects of social class and gender on the timing of retirement](#)”, *European Sociological Review*, First published online: March 29, 2012.

Sirven, Nicolas and Thierry Debrand (2011). [*Social Capital and Health of Older Europeans. From Reverse Causality to Health Inequalities.*](#) IRDES Working paper, DT n° 40, Février 2011.

Stegeman, I. et al. (2012). [*Healthy and active ageing: A compendium of programmes, good practices and other resources for promoting and sustaining the well-being of “younger” older people, with a specific reference to socially deprived and migrant groups in Europe,*](#) Brussel. EuroHealthNet.

TNS Qual+ (januari 2011). [*Eurobarometer. Armoede en sociale uitsluiting onder ouderen in de EU.*](#) Geïntegreerd verslag, Brussel, Europees Parlement.
Zie ook: Power point: TNS Qual+ (19 January 2011). [*Poverty and social exclusion for senior citizens in EU.*](#)

Verbist, G. (2006).”The Distribution Effects of Taxes on Pensions and Unemployment Benefits in the EU-15”, in O. Bargain, O. (ed.), *Micro-Simulation in Action: Policy Analysis in Europe using EUROMOD*, Amsterdam, Elsevier, 25, p. 73-99.

Von dem Knesebeck, O., M. Wahrendorf, M. Hyde and J. Siegrist. (2007). [*“Socioeconomic position and quality of life among older people in 10 European countries: Results of the SHARE study”*](#), *Ageing and Society*, vol. 27, nr.2, p. 269-284.

Zaidi, A. et al. (2006). [*Poverty of Elderly People in EU25*](#), Vienna, European Centre for Social Welfare Policy and Research, 63p.

Zaidi, A.; B. Marin and M. Fuchs (2006). [*Pension Policy in EU25 and its Possible Impact on Elderly Poverty*](#), Vienna, European Centre for Social Welfare Policy and Research, 109p.

Zaidi, Asghar (2011). [*Exclusion from Material Resources among Older People in EU Countries: New Evidence on Poverty and Capability Deprivation.*](#) Policy Briefs July, 2011/2, Vienna, European Centre.